

БОРИС АПРИЛОВ

РЪЖДАТА БЛЕСТИ КАТО ЗЛАТО

Като ви наблюдавам, вас, жителите на този град, прави ми впечатление, че не обръщате внимание на входовете; обитавате топлите си жилища, входовете ви служат само за преминаване. Вие ги мислите за еднакви, но се лъжете, има входове и входове, някои започват и свършват веднага, като врати те са безинтересни, говоря за големите входове, които се превръщат дори в тунели, а много от тунелите се разклоняват, вратите към мазетата им са отключени, достъпът до парните инсталации е свободен – влизай и се разполагай. Нямайте си представа колко е хубаво да си легнеш по гръб в едно загрято мазе и да заръбаш хляба. Един ден по този начин изядох две пити и спях чудесно, не е вярно, че преяждането затормозва стомаха, нямам основание да потвърдя това суеверие.

Прави ми впечатление, че не забелязвате и прегазените котки. Напоследък по улиците се срещат много мъртви котки, те лежат на асфалта дълго, никой и не помисля за тях. Вярно е, че съществуват служби по чистотата, но службите по чистотата не притежават очи, а кой от вас ще вдигне телефона, а? Но да речем, че вдигнете телефона, повече от сигурно е, че ще ви отговорят да си гледате работата – службите по чистотата не могат изобщо; какво би станало, ако се втурнат и към котките; прегазени котки колкото щеш и все на определени места, друг въпрос ще бъде, ако котките започнат да умират в точно фиксирани пунктове, по регламент; засега обаче те избягват да постъпват така.

Може би подразбрахте, че съм този, който се грижи за умрелите котки. Никой не ми нарежда, но видя ли просната котка, сърцето ми се свива, пъхам я в някоя от безбройните си торби и продължавам работата си. Работата ми е да пребърквам боклукчийските гумове, едно интересно занимание, но вие едва ли ще ме разберете, освен ако не ви е чужд хазартът. Но и тогава не бихте проумели същността – за да проумеете, трябва да сте боклукчийски преровач, най-нищожната издънка на социалната стълба, не знам как да ви го обясня, но, да речем, можете ли да си представите човек с годишен доход осемдесет лева, по трийсет и няколко стотинки на ден? Това съм аз, затова ме занимават входовете. За мен всяка хартийка е скъпоценна, трябва да я измъкна измежду сметта и трапезните остатъци, не много приятно занимание, дори отвратително, и все пак вече си го обичам и трудно бих го заменил за друго, особено ако “Вторични суровини” повиши поне малко цената на предаваната от нас хартия. Не съществува кой знае какъв чар и в това, да събираш котки, разбира се. Какви ругатни съм дочул от шофьорите, когато се промъквам към трупите. Вместо да ми кажат браво, те ме псуват. Но да се върнем при входовете. Край големите кофи за смет се навъртаме аз и живите котки. Сигурно сте забелязали колко много котки се навъдиха напоследък, хиляди, и главната част от тях обитават мазетата като мен. Там, в мазетата, се раждат и котенцата, те се появяват внезапно пред очите ви, за да се потъркалят в слънчевата трева, а вие се чудите откъде се взимат чудесните котенца, оттам се вземат, от коремите на майките, от утробата на града, от подземията, от тъмнината, в тази тъмнина мяукат последиците от сладкото керемидено пулсиране. Тези котенца се създават, за да ви предпазят от плъховете. Сякаш не помните плъховете! Няма ги сега, не представляват сила, тези котенца именно са застанали между тях и вас, на тях е предопределено да поддържат равновесието. Но пак се отплеснах за котките, а думата ми не е за тях, думата ми е за мен, искам да научите нещо за моето присъствие на този свят.

Предпочитам центъра на града, старата част, там има гънки, интимност. Новите квартали – пфу! Не ме интересуват. Блоковете. Отвратително. Не давам старата

демократична част на града с улегнали, ферментирали вече нрави, с остарели врати по мазетата, на такива врати не им работят и ключалките, а собствениците не слизат с месеци в подземията. Защо, какво да правят там, долу отдавна е наблъскано със стари мебели, дюшеци, пружини, туби, автомобилни гуми, пукнати клозетни чинии – уж ще потрябват, а не трябват, – стари книги, стари списания – всичко, каквото може да бъде изхвърлено при един ремонт, основно почистване или смяна на мебелите. Четвърта зима вече спя в общото помещение, определено за парното (поне двайсет и пет градуса), и не виждам повод да се преместя. Обитавам най-централната част на София, при Коня, лежа върху три дюшека. Денем мога и да чета, светлината на прозореца пада точно върху разтворените страници. Библиотеката ми е разнообразна, стари книги, стотинка не съм давал, всичко е измъкнато от щедрата томбола на боклукчийските кофи. Най-дебело са подвързани съчиненията на Хайне. Споменавам ги не защото имам предпочитания към тях, а защото са свързани с преживяване. Ах, как мразя спомените, как не подхождат на боклукчийското ми всекидневие, изобщо не знам какво е това спомен, но... тогава бе застрашен животът ми. Наближаваше краят на лятото, периодът, в който си търся зимно скривалище. Вече имах някаква ориентация, огледите ме отведоха на улица “Шейново”, три високи огради там образуват нещо като кладенец. Какво да ви кажа – пет входа, подземната част – лабиринт, сградите стари, повечето врати към мазетата отворени. Избрах си нещо с южно изложение, с топлопроводни тръби и чешма. Започнах да ношувам експериментално, временно напуснах лятната си резиденция в стария автобус извън града.

Прекарах няколко дни в новата квартира, уверих се, че е добра, но малко преди да се изтегля, се случи неприятност. Въпреки проявената предпазливост, изглежда, че все пак някой ме е зърнал или не знам какво, но една сутрин, към девет в неделя, чух зараждащата се опасност – далечни звуци, присъствието на разтревожени хора. Грабнах чувала и изскочих в подземния коридор. Помъчих се да си припомня горедолу изходите, ослушах се още веднъж и хукнах към тишината. Внимателно отворих вратата на двора, но и там дебнеха. Върнах се, притулих се в най-тъмния кът, зачаках с туптящо сърце. Вън глъчката се усилваше. Доколкото можех да схвана, от етажите слизаха нови хора; долових отделни думи, изречения, разбрах, че става опасно. Шумовете, които отначало ми звучаха нестройно, май че с изтичането на времето се организираха, напред излязоха по-мъжките гласове. Уплаших се и реших да се предам. Тръгнах през коридора – мазетата сякаш едва сега ме удариха с миризмата си, изкачих се по каменното стълбище, бавно отворих вратата; право в лицето ме плисна ужасът: двайсет или трийсет души, въоръжени с ножове. Затворих вратата, побягнах обратно в тъмнината, сред най-гъстите миризми. Не озверените погледи, не хората ме бяха уплашили, а страшното им единодушие. Нима това не бяха мразещите се един друг, непрекъснато воюващите помежду си собственици? Какво ги беше обединило? Пресметнах, че е глупаво да изляза насреща им, но можеше ли да ме спаси и криенето? На тях нищо не им пречи да нахлуят, а в суматохата се убива лесно. Нещо обаче ми подсказа, че е по-добре да изчакам. Какво да изчакам? Нещо ми внушаваше, че долу съм по-защитен. Макар и многобройни, собствениците се страхуваха. Те се пенеха и размахваха оръжията си вън, ако им паднех в ръцете можеха и да ме надупчат, но не смееха да нахълтат. Съвсем ненадейно една от вратите се отвори. Не тази, която очаквах. Дневната светлина се спусна по стълбището. Какво беше пък туй? Възможност да изляза? Отново се зашумя, този път гласове на жени и деца идеха отдалеч, аха, вече се обаждаха зрителите. После чух стъпки, ботуши минаваха решително по плочите. Спряха. Трийсетина гърла едновременно започнаха да обясняват. Отново тишина. Излез, извика внезапно милиционерът, но и той не се отличаваше с особена решителност. Това е вече друго, рекох си, и потеглих. О, колко

бавно изминах пътя по коридора, неимоверно тежко се изкачих по стълбището, на входа истинската дневна светлина ме заслепи и затворих очи. Затворих очи, но видях ясно как тълпата ме гледа и вдига ножовете, милиционера, възбудените лица на децата, уплашените жени, които очакват всеки момент да се завърже нежеланата престрелка, готови да се скрият зад ъгъла. Представете си как съм изглеждал тогава, с празен чувал и Хайне под мишницата. Разочарование? Учудване? Ново раздражение? Някой издигна лозунг да ме разкъсат. Милиционерът избърса потното си чело, скара се на тълпата и ме поведе.

В районното ме подхвана дежурният, събраха се и други, гледаха ме; дори не докоснаха чувала, разгънаха книгата – де който влезе, все книгата поглежда, а после мене, взира се внимателно, но и с досада. Абсолютно униние. Кой си ти? Не знам. Къде си раждан? Не знам, нищо не знам, нито помня, знам само, че вървя по улиците и бъркам в боклуците, това съм аз. Какво да те правим? Ваша си работа. Там е работата, какво да ме правят, аз съм една голяма бъркотия, какво могат да ме правят, нито да ме задържат, нито да ме съдят, нищо, най-добре да ме пуснат. Дежурният махна с ръка, внуши си, че не съществувам, и мисля, че постъпи мъдро. Няма ме, не може и да ме има. Това съм аз, ако искате да знаете, на всичко отгоре – без паспорт. Посочиха ми вратата, но тръгнах към бюрото, взех си книгата. Най-напред свих през задния вход на ресторант “Грозд”, дадох ми малко хляб и се качих в автобуса. Мина контролата, но и контролата махна с ръка, все пак успях да кажа на контрольорката, че притежавам подобен автобус, почти лична собственост. Прибрах се при гнездата на птичките, изядох хляба и легнах върху сламеника, решен да си дам почивка, макар че беше неделя, а неделя е най-работния ден за боклукчиите. Като се опънах добре, замислих се и чак тогава се уплаших, тялото ми започна да трепере. Чакай, кой съм аз наистина; откъде съм се взел, на колко години, бил ли съм някога дете? Треперя от нерви, но си задавам и въпроси. Най ме обиди това, че и милицията дигна ръце. За първи, но и за последен път ми стана мъчно, че съм нищо. Това отчаяние трая доста дълго, попречи ми дори да си подремна през деня, но привечер се оправих, привечер слънцето заседна между гнездата на птиците, а ръждата на автобуса ми заблестя като злато; рекичката лъсна, жабите изврякаха изведнъж, нещо хубаво прониза света, всъщност то не е било в природата, а у мен – едно олекване, едно кръцване не знам къде и – край. Защо, запитах се аз, защо подобно настроение, какво ти липсва, нищо не ти липсва, всичко си имаш, и сега нещо ти се е приглезило, понеже носиш душа и искаш някой да ти обърне внимание, е, няма кой да ти обърне внимание, затова помисли, сам ли си, или не си сам. Не си сам, разбира се, ами че с теб е рекичката, в края на краищата с теб са жабите, я виж колко жаби, къде има толкоз много жаби, това са най-бързивите жаби на света. Олекна ми, извиках от радост, прииска ми се да запая, но какво да запая, не знам нито една песен. Затова пък се протегнах и извиках на глас. Ето, това е!...

Този е единственият спомен в живота ми...

Когато събера много хартия, пък и някои по-ценни неща, отнасям хартията и я продавам, дето трябва, а след това се връщам, взимам ценните неща и торбата с убитата котка, купувам си хляб, качвам се на трамвай, автобус или на тролейбус, зависи от коя част на града съм тръгнал, и се отправям към моя ръждясал автобус. Зиме, лете, няма значение – има ли убита котка, аз идвам при рекичката, оставям ценните неща при натураите си, измъквам правата лопата и започвам да копая дупка в земята, малка, незначителна, колкото да поеме една мъртва котка. Няма тържественост, няма ритуали, просто заривам котката, и толкоз. Но важното е, че животното е вече под земята, че не съм позволил на автомобилите да изтърбушат червата ѝ, попречил съм на едно разлагане, осигурил съм мир на праха ѝ, а най-важното, вие, които живеете там и минавате край изтърбушените котки, толкоз ли не се досещате, че е неестетично? Не

ви търся сметка, само ви напомням, че някой ден, ако видите едно нищо, една неизвестност да се навежда между автомобилите, не плюйте с отвращение. Поставям котката в торбата си, идвам при рекичката, погребвам я и винаги се люблювам на делото си. Колко много гробове, колко много мъртви котки! Всяка е носила душа, сега е само тяло, но под земята, а това е достатъчно. Защо съм такъв, да ме пита човек, защо тъкмо аз, не мога ли да си гледам живота? Такъв съм си. Боже мой, хора, дали не съм нещо не на себе си? Защото, като ви наблюдавам, идвам до заключение, че все изкуфелите, малко мръднали дами съжаляват котенцата, все те ще се намерят да ги погалят или приютят. Боже мой, какво стана, нима милосърдието е останало само у изкукуруигалите?

Но и аз съм користен, да ви кажа, дето го върша, не го върша току-тъй, без печалба. Защото в някоя лятна привечер, когато слънцето стане хладен кръг и ръждата по автобуса ми заблести като злато, мятам поглед зад рекичката, чувам птиците и ми става приятно, хубаво, а бе – чувствавам се направо щастлив.